

Canisterapie a její působení na postiženého člověka

Ivana Sobotíková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ivana SOBOTÍKOVÁ
Osobní číslo: H118284
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Canisterapie a její působení na postiženého člověka

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálech IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na seznámení s canisterapií,
- na pozitivní působení canisterapie na postiženého,
- na dlouhodobější výsledky po canisterapii.

Součástí bakalářské práce bude kvalitativní výzkum, zaměřený na výsledky po canisterapii.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Galajdová, L. Canisterapie: pes lékařem lidské duše, Portál, 2011.

McElroyová, S. Zvířata jako učitelé a léčitelé, Chvojkovo nakladatelství, 1999.

Nerandžič, Z. Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit, Albatros.

Sdružení Piafa, Canisterapie v teorii a praxi, Vyškov, 2012.

Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 2007.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

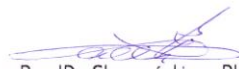
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

IVANA SOBORÍKOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 25.4.2014
.....

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být i též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlížde k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem, pro moji bakalářskou práci, je canisterapie a její vliv na postiženého člověka. V teoretické části jsem se zaměřila na rozbor problematiky, jak canisterapii pozitivně působí na postiženého člověka, jak dokáže postiženému klientovi pomoci vypořádat se s běžnými úkony, které kvůli svému druhu postižení není schopen stoprocentně vykonávat. V praktické části mé bakalářské práce jsem se zaměřila na konkrétní problematiku jednotlivých klientů s různými typy postižení.

Klíčová slova: Canisterapie, hrubá motorika, jemná motorika, polohování, rehabilitace, klient, handicap.

ABSTRACT

The topic of my bachelor's work is canistherapy and its influence on the handicapped human. The theoretical part focuses on the analysis of the positive influence on the handicapped human and how it helps to a disadvantaged client to come to terms with common acts, which, due to the handicap, the client is not able to perform one hundred percent.

The practical part of the bachelor's work focuses on the concret problems of the single client with the different types of disability.

Keywords: Canistherapy, rough motor activity, rough and soft motor activity, position adjustment, client, handicap.

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc., za jeho vstřícnost, trpělivost a pomoc, kterou mi vždy ochotně poskytl při zpracování mé bakalářské práce, a které si velmi vážím.

Děkuji své rodině a svému příteli Jaroslavu Zelenému, kteří mě po celou dobu povzbuzovali v práci a poskytovali mi zázemí.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně, dne 28.4.2014

Sobotíková Ivana

„Pes je jediné stvoření na světě, které Vás miluje víc než sebe.“

Josh Billings

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 CANISTERAPIE	10
1.1 AKTIVITY ZA ASISTENCE ZVÍŘAT (AAA).....	12
1.2 TERAPIE ZA ASISTENCE ZVÍŘAT (AAT)	13
1.3 CO BY MĚL KAŽDÝ TERAPEUT VĚDĚT O PSECH, NEŽ JE ZAČNE POUŽÍVAT PRO CANISTERAPII (AAA/AAT)	15
1.4 TECHNIKY CANISTERAPIE	16
1.5 OBLASTI PŮSOBNÍ CANISTERAPIE	17
2 CÍLE CANISTERAPIE	19
2.1 CÍLE U DĚTÍ VŠECH SKUPIN	19
2.2 CÍLE U DĚTÍ URČITÝCH SKUPIN	20
2.3 FORMY CANISTERAPIE	23
3 CANISTERAPEUTICKÉ AKTIVITY	25
3.1 POLOHOVÁNÍ.....	25
3.2 ODBOURÁNÍ STRACHU ZE PSŮ	26
4 INFORMAČNÍ ZDROJE V CANISTERAPII	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
5 CANISTERAPIE V PRAXI	31
5.1 CÍL PRÁCE A METODOLOGIE VÝZKUMU	31
5.2 CANISTERAPIE V ZAŘÍZENÍCH.....	32
5.3 KAZUISTIKY	34
JAROSLAV	34
ALENKA	37
RADEK	39
PETR	41
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	45
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	47
SEZNAM OBRÁZKŮ	48

ÚVOD

Canisterapie. Toto slovo vzniklo v České republice a je to název pro metodu pozitivního psychosociálního a fyziorehabilitačního působení na potřebné osoby, s pomocí speciálně vycvičeného psa. Canis = latinsky pes. Canisterapie má blahodárny vliv na psychologickou a sociálně-integrační stránku člověka. Kontakt se psem představuje účinné rozptýlení pro lidi trpící psychickými problémy, depresemi nebo pro ty, kteří se cítí opuštěně. Podle zaměření dělíme canisterapii na:

Aktivity za pomoci psa, kde se pomocí přirozeného kontaktu člověka a psa a zaměřujeme na zlepšení kvality života klienta a obecnou aktivizaci.

Terapii za pomoci psa, která je cíleným kontaktem, kde nasměrování a úkoly určuje odborník (fyzioterapeut, psycholog, speciální pedagog apod.) a canisterapie se tak stává podpůrnou metodou celkové rehabilitace klienta.

Vzdělávání za pomoci psů, kde pedagogové využívají pozitivní vliv psů na žáky se specifickými potřebami nebo jako součást zážitkové výuky.

Canisterapie může být zaměřena na rozvoj citových schopností (hlazení, komunikace se psem), na rozvoj rozumových schopností (cílená hra, rozšiřování slovní zásoby), na rozvoj pohybových schopností (jemná a hrubá motorika) a také na relaxaci (vliv na psychiku a duševní rovnováhu klienta)

Jako kynologa mě tato terapie zajímá hlouběji.

Mým cílem v bakalářské práci bude navštěvovat výcviková střediska v okolí mého bydliště, kde bych se zaměřila na lidi, jímž tato terapie pomohla, a chtěla bych udělat srovnání lidí, jací byli před terapií a jací jsou po ní (z hlediska fyzického ale i psychického).

Chtěla bych rozebrat literaturu, která byla o canisterapii napsána a využít vědomostí ke sbírání informací o konkrétních případech, které následně v praktické části budu vyhodnocovat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CANISTERAPIE

Canisterapie (toto pojmenování bylo poprvé použito v české republice) je název pro metodu pozitivního psychosociálního a fyziorehabilitačního působení na potřebné osoby, prostřednictvím speciálně vycvičeného a vyškolenou osobou vedeného psa nebo feny. (canis = latinsky pes). Přímý kontakt se psem představuje účelové rozptýlení pro lidi trpící například poruchami psychiky, lidi trpící různorodými druhy deprese, nebo prostě pro ty, co se cítí jakkoliv opuštěně či smutně.

Nejlepším příkladem jsou například domy pro seniory, dětské domovy, kde jsou psi v přímém kontaktu s lidmi jako kamarádi, kteří se o sebe musejí navzájem starat a tak se například děti v dětských domovech daleko snáze vyrovnávají například se ztrátou rodičů. V jiných zařízeních, například v ústavech pro mentálně a fyzicky postižené, pes tvoří přímo součást rehabilitace, protože pomáhá s procvičováním postižených částí těla.

Canisterapie se také uplatňuje jako pomocná psychoterapeutická metoda, při řešení různých situací v případech, že jiné metody nejsou účinné, nebo nejsou použitelné. Podle zaměření dělíme canisterapii na: aktivity za pomoci psa (Kde se pomocí přirozeného kontaktu člověka a psa a zaměřujeme na zlepšení kvality života klienta a obecnou aktivizaci.), terapii za pomoci psa (která je cíleným kontaktem, kde nasměrování a úkoly určuje odborník ((fyzioterapeut, psycholog, speciální pedagog apod.)) a canisterapie se tak stává podpůrnou metodou celkové rehabilitace klienta.) a vzdělávání za pomoci psů (kde pedagogové využívají pozitivní vliv psů na žáky se specifickými potřebami nebo jako součást zážitkové výuky.).

V podstatě existují dva hlavní způsoby použití psů v nejrůznějších zdravotnických a sociálních zařízeních, a to v podobě: aktivity za asistence zvířat (animal assisted activities, dále jen zkratkou AAA) a terapie za asistence zvířat (animal assisted therapy, dále jen zkratkou AAT). Ty se souhrnně označují jako interakce za asistence zvířat (animal assisted interactions, dále jen AAI). (Kolektiv autor., 2007. str. 158-159)

Ať už se jedná o kterýkoli z nich, následující standardy jsou považovány americkou Delta Society (1997) za zlatá pravidla nezbytná pro jejich správné vykonávání (good practice):

1. Nikdo (klient, pracovník zařízení ani návštěvník) nesmí být do kontaktu se zvířetem nucen.
2. Instituce musejí mít pravidla a instrukce týkající se používání zvířat (psů) a daném zařízení v písemné podobě ještě před začátkem programu.
3. Jak psi, tak jejich psovodi musejí projít výcvikem, výběrem a testy, než je umožněna jejich účast v programu.
4. Klienti s kontraindikacemi (silné alergie, fobie, nekontrolovatelné a nepředvídatelné chování) musejí být předem z programu vyloučeni.
5. Práva těch, kteří si kontakt se zvířetem nepřejí, musejí být za všech okolností respektována.
6. Ani klient, ani návštěvník by nikdy neměli být necháni se zvířetem o samotě.
7. Za všech okolností je třeba respektovat a zajistit práva zvířat. To zahrnuje slušné zacházení, ochranu před přílišným stresem a přístup k vodě a volnému výběhu.

Stejná organizace formulovala i etická pravidla pro personál účastnící se AAA/AAT (1996). Podle nich pracovníci zařízení, ve kterých dochází k AAA/AAT:

1. se jich účastní v závislosti na svém pracovním zařazení a úměrně svému tréninku;
2. zachovávají své profese a svých organizací;
3. vyjadřují svým postojem a vírou úctu ke všemu živému;
4. vždy a za každých okolností se chovají ke zvířatům, lidem i prostředí s respektem, důstojností a citlivostí a dbají na kvalitu života a kvalitu zážitku všech zúčastněných;
5. jsou informováni a vyškoleni o nejrůznějších otázkách a aspektech AAA/AAT;
6. vykazují angažovanost, zodpovědnost a čestnost ve všech fázích procesu;
7. zodpovídají za dodržování platných zákonů, místních a národních norem, smluvních pravidel zastřešující organizace ve vztahu k AAA/AAT;
8. každý jednotlivec či organizace určí či přijme za své standardní pravidla v písemné podobě k zajištění kvality poskytovaného programu. Všechny aktivity musejí být neustále vyhodnocovány a podle potřeby upravovány a vylepšovány pro zachování kvality nabízených služeb;

1.1 Aktivity za asistence zvířat (AAA)

AAA poskytuje motivační, výchovné, rekreační a/nebo léčebné příležitosti ke zlepšení kvality života. Je poskytována v různých prostředích speciálně trénovanými profesionály, poloprofesionály a/nebo dobrovolníky za účasti zvířat splňujících určitá kritéria. Zahrnuje aktivity typu „setkání a pozdravení“, které se mohou opakovat stejným způsobem v mnoha případech u různých klientů bez zvláštního léčebného cíle či individuálního upravení na míru.

Její průběh je víceméně spontánní, délka předem neomezená a nezapisuje se do chorobopisu či osobní složky klienta. Příkladem jsou návštěvy domovů důchodců jednou za týden, za 14 dní či za měsíc dobrovolníky s příslušně vycvičenými a zdravotně testovanými psy za asistence personálu, který každou návštěvu jako celek zaznamenává do deníku. Jiným příkladem jsou návštěvy dětských zařízení a nemocnic za účelem hry, rozptýlení nebo obecné výchovy či přehlídka poslušnostního výcviku v domovech pro problémové adolescenty.

Personál předem vybere vhodné klienty, kteří mají o aktivitu zájem a mohou z ní mít prospěch, ale individuální léčebný cíl sledován není. Většinou se jedná o programy návštěvní za účasti dobrovolníků, ale je možné je organizovat i tak, že člen personálu přivede v daný den svého vycvičeného a připraveného psa s sebou.

Všeobecné cíle by se daly formulovat asi takto:

1. Dočasná změna rozvržení sil mezi personálem a klienty, možnost vidět se navzájem v jiné situaci.
2. Zvýšení osobního komfortu klientů.
3. Povzbuzení klientů k soustředění se na pozitivní aktivitu.
4. Pomoc klientům zaměřit pozornost na vnější svět.

K dosažení těchto cílů je psovod stejně důležitý jako přítomnost psa coby prostředníka. Pes prolomí ledy a konverzaci podnítí, psovod ji udržuje a usměrňuje. Dobří psovodi si sedají ke svým klientům podle situace na bobek nebo na podlahu, jednak aby podpořili a ohlídali svého psiho společníka, jednak aby se dostali na stejnou úroveň jako klient, a vytvořili tím mnohem neformálnější prostředí. Pes funguje jako sociální katalyzátor, uvolňuje atmosféru

a poskytuje bezpečné, neutrální téma rozhovoru, vyvolává vzpomínky a zábavné historky. Umí-li a předvede-li několik kousků, úsměv a úspěch je zaručen.

Personál dostává možnost poznat své klienty z jiné stránky a navázat později na zážitky z návštěvy při jiné příležitosti. Také klienti mají možnost vidět své ošetřovatelčinými očima, a proto je aktivní účast personálu na těchto aktivitách nezbytná k zajištění dlouhodobého užítku. Nehledě na prokázaný vliv na jejich vlastní morálku a zdraví. (Sussman, 1985)

Má-li některý klient zrovna špatný den, může pro něj návštěva se psem znamenat přímo dar seslaný z nebes. Hněv se často rychle přemění ve zvědavost, rozrušení v zájem, stres v uvolnění. Pes takové klienty vytáhne z jejich ulity, odvede jejich pozornost od zaměření se na vlastní vnitřní problémy k vnitřnímu světu, a poskytne tak okamžitou úlevu od mírné deprese a smutku, úzkosti a starostí. (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, str. 97-98)

1.2 Terapie za asistence zvířat (AAT)

AAT je cíleně zaměřená intervence, kde zvíře (pes) odpovídající specifickým kritériím je neoddělitelnou součástí léčebného procesu. AAT je zařizena a/nebo prováděna profesionálem zdravotnického či sociálního zaměření s příslušným odborným vyškolením a v rámci výkonu jeho profese. AAT je určena k podpoře zlepšení tělesných, sociálních, emociálních a/nebo rozumových (kognitivních) schopností člověka. Je poskytována v různých prostředích a může být jak individuální, tak skupinová. Celý proces je podrobně zaznamenáván a následně vyhodnocován.

Klíčovými znaky jsou přítomnost specifických cílů a úkolů pro jednotlivé klienty a objektivní měření a záznam jejich pokroku. Příkladem je použití psa v rehabilitaci oběti cévní mozkové příhody s problémy stání a chůze. Rehabilitační pracovník může motivovat klienta použitím menšího psa na pracovním stole ke stání, když klient psa hladí po hřbetě či češe. Větší pes může posloužit jako vodič na malou procházku (vždy s použitím dvojitého vodítka, protože jedno slouží pro klienta a druhé pro psovoda z důvodu zajištění bezpečnosti klienta). Jemné motorické schopnosti se zase dobře cvičí rozpínáním přezky obojku, přebíráním psích granulí, otáčením kohoutku k naplnění misky s čerstvou vodou, česáním psa apod.

Kromě rehabilitace a pracovní terapie se psi dobře uplatňují i v logopedii, kdy klient psovi nahlas čte nebo mu dává příkazy. Zde je nesmírně důležité zejména pro děti, aby pes ovládal kromě slovních příkazů též gesta. Opakované neuposlechnutí psa pro špatnou výslovnost požadavku by mohlo dítě zcela demotivovat. Proto je žádoucí, abychom si mohli pomoci nenápadným mimoslovním zdůrazněním příkazu pro povzbuzení dítěte a odměnění jeho snah. Ovšem jenom v případě, kdy k tomu dostaneme souhlas a pokyn od terapeuta-logopeda.

Jiným příkladem je učení dětí empatii. V tomto případě je nutné, aby psychoterapeut se psovodem byly dvě různé osoby k udržení větší kontroly nad situací, zvláště pokud předpokládáme nečekané rychlé pohyby a nepředvídatelné reakce klienta. Terapeut může s dítětem mluvit o pocitech psa, o tom, jak by pes chtěl, aby se s ním zacházelo, a co se mu naopak nelíbí, vytvářet paralely s chováním a pocity dítěte, ať už pozitivní, či negativní. V případě negativní reakce je nutné pokynout psovodovi, aby přemístil psa do bezpečí, zatímco terapeut využívá situace k plánovaným cílům. I negativní reakce se dá zkušeným terapeutem obratně využít k rozebrání důvodů, proč se pes dítěte bál či se mu snažil vyklouznout.

V přítomnosti rodiče se na psovi dají velmi dobře nenásilně demonstrovat rodičovské dovednosti. Terapeutický plán může obsahovat prvky jako dosažení zvýšeného sebevědomí, sebeocení a sebekontroly, vylepšení nálady, podpoření slovního a očního kontaktu, zlepšení schopnosti vyjádřit své myšlenky a pocity, včetně smutku a obav, orientace ve skutečnosti či zvýšení spolupráce s okolím. Pro tento účel jsou klíčové momenty, kdy mluvíme prostřednictvím psa: „Podívej, jak se mu líbíš, rád by, abys ho pohladil“ apod.

Malý přehled možného využití AAT:

1. **Fyzické schopnost:** zlepšení jemné motoriky, stání, chůze, rovnováhy, ovládnutí invalidního vozíku.
2. **Mentální schopnosti:** zvýšení slovních interakcí ve skupině, zlepšení schopnosti soustředění na úkol a udržení pozornosti, vylepšení krátkodobé a dlouhodobé paměti, rozvoj komunikačních schopností, zvýšení sebevědomí a sebeovládání, snížení pocitu úzkosti, osamocení apod.
3. **Výchova:** vylepšení slovní zásoby a výslovnosti, vylepšení krátkodobé a dlouhodobé paměti, zlepšení znalostí a konceptů, jako například velikost, barva, počet.

4. **Motivace:** zlepšení ochoty zapojit se do skupinové aktivity a spolupracovat s druhými, zlepšení vztahů s personálem, zvýšení pohybové aktivity.

Zde je důležité zdůraznit, že ne každý pes se hodí pro všechny situace a léčebné záměry. Tak jako my lidé nemáme talent úplně na všechno, i psi mají své oblíbené činnosti, silné a slabé stránky a vynikají v určitých směrech, a v jiných zase ne. Je úkolem a povinností terapeuta vytvořit po upřímné diskusi s psovodem realistický léčebný plán a spárovat psy s klienty, kteří se k sobě hodí a budou mít ze sebe navzájem potenciálně největší užitek.

Pokud i tak nastane nežádoucí situace, je nutné psa vykazujícího známky stresu okamžitě odvést jak pro dobro psa, tak klienta. Proto je nemyslitelné, aby si terapeut bral s sebou psa do práce, protože se mu to tak hodí, nebo protože „to neuškodí“. Model oddělené role psovoda a terapeuta umožňuje terapeutovi soustředit se na klienta a psovodovi na psa. Je ostatně morální povinností psovoda nejen velmi dobře znát svého psa, ale též jej po celou dobu interakce bedlivě sledovat a okamžitě reagovat na známky psího neklidu a nepohodlí a situaci podle toho upravit či z ní odejít i za cenu momentálního „zklamání“ klienta. Předjde se tím mnoha zbytečným nepříjemnostem a eventuální dlouhodobé diskreditaci celého programu.

Prvořadou povinností každého psovoda a základním pravidlem canisterapie je hledět na komfort čtyřnohého spolupracovníka. (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, str. 98-99)

1.3 Co by měl každý terapeut vědět o psech, než je začne používat pro canisterapii (AAA/AAT)

Pokud chce člověk používat bezpečně a účelně psa v dobře fungujícím terapeutickém programu, měl by vědět, co psa motivuje a jak pes myslí. Bez této znalosti riskuje terapeut podcenění či přecenění psích schopností a vytvoření potenciálně nebezpečné situace jak pro klienta, tak pro sebe i pro psa. Je bohužel běžné, že lidé věří – na základě populárních dětských filmů a dojemných příběhů -, že psi jsou schopni cítit výčitky svědomí, nebo dokonce napláňovat pomstu.

Jean Donaldsonová (1996) shrnula následky přílišné humanizace psů lidmi větou: „Jakmile jim přisoudíme inteligenci a morálku, přisuzujeme jim tím též zodpovědnost, která jde s nimi ruku v ruce.“ Naneštěstí pro psy, neboť v okamžiku, kdy věříme, že pes rozkouše určité předměty nebo se vymočí v domě naschvál, zasluhuje si tím za tuto činnost logicky i potrestání, protože je za ni přímo zodpovědný. Tím, že přeceníme jeho schopnosti, ho též odsuzujeme k neúspěchu, neboť psi nejsou schopni našim přehnaným požadavkům dostát. Milovníci zvířat mívají tendenci je rozmazlovat, ovšem podle lidských kritérií. Takové rozmazlování může bohužel hraničit až s týráním.

Sklon k přehnané humanizaci psů je nebezpečný zvláště pro terapeuty, kteří je chtějí používat k práci s klienty. Jedním z nejdůležitějších faktorů zajišťujících bezpečnost všech zúčastněných je přesná a dokonalá znalost psa: jak na co reaguje, co ho motivuje či leká, co ho naopak uklidňuje. (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, str. 100-101)

1.4 Techniky Canisterapie

Mezi základní techniky canisterapie můžeme zařadit:

1. polohování,
2. procvičování jemné motoriky,
3. procvičování hrubé motoriky,
4. nácvik komunikace,
5. nácvik sebeobsluhy a samostatnosti,
6. rozšiřování znalostí a rozumových schopností,
7. snížení agresivity,
8. zlepšení koncentrace, soustředění,
9. zlepšení empatie,
10. nácvik sociálního chování a vztah. (Kolektiv autorů, 2007. str. 54-197)

1.5 Oblasti působení canisterapie

V současné době není canisterapie definována v našem právním řádu, nejedná se tedy dle právního řádu o oficiální léčebnou nebo terapeutickou metodu. Uplatňuje se jako podpůrná (pomocná) psychoterapeutická metoda při řešení různých situací, kdy jiné metody selhávají nebo je nelze použít. Tím je myšleno určité prostředí, stav klienta po fyzické a psychické stránce, přístupnost k práci, musíme přihlížet k různým zdravotním problémům.

Hlavní zásadou úspěšné terapie je nenutit nikoho k činnosti, ta musí být vždy dobrovolná. Můžeme se setkat s překážkami, které lze časem odstranit nebo alespoň zmírnit, ale i těmi nepřekonatelnými. Příkladem může být alergie nebo patologický strach ze psů. Většina canisterapeutů a příznivců canisterapie zastává názor, že ji lze bez negativních vedlejších účinků, nebo rizika poškození zdraví, využít téměř všude.

V současné době nachází uplatnění ve školských zařízeních, jako jsou např. mateřské, základní i speciální školy, v dětských domovech, ve zdravotnických zařízeních, v domovech důchodců, věznicích, atd. „Zvířecí společníci nejsou všelékem na moderní choroby, nevyлéčí rakovinu ani vysoký krevní tlak a nejsou ani pilulkou, kterou lze užít při bolestech hlavy. Mají svoje nároky na péči a výživu a majitel za ně musí převzít určitou zodpovědnost. Dokáží však podstatným způsobem obohatit svému majiteli život, změnit jeho životní styl a zvýšit kvalitu jeho života.“ Některé příklady využití canisterapie:

- mentální postižení,
- tělesné postižení,
- smyslové postižení,
- děti s poruchami učení,
- děti s poruchami chování,
- emocionálně poškozené a citově deprimované děti,

- dlouhodobě nemocní, chronicky nemocní,
- obtížně komunikující jedinci,
- jedinci s autistickými rysy,
- jedinci s epilepsií,
- komplexní terapie v geriatrici,
- psychologické a psychiatrické diagnózy (úzkost, deprese, fobie),
- rehabilitace,
- socioterapie.

Přítomnost psa působí nejen na klienty, ale i na personál a samotného psovoda. Pozitivní vztah mezi člověkem a zvířetem se může projevit různě:

- **klient**: zlepšení psychiky a zdravotního stavu (rehabilitace, polohování), motivace k výkonům, snižování agresivity, zlepšování socializace, tolerance, zlepšování verbální komunikace a další;
- **personál**: zlepšení psychického stavu, předcházení syndromu vyhoření, náměty k hovoru, odreagování a uvolnění od každodenních povinností;
- **psovod**: příjemné pocity, sebenaplnění, užitečné trávení volného času, prohloubení empatie.

2 CÍLE CANISTERAPIE

Pokud mluvíme o terapii či vzdělávání se za pomoci psů, cíle určuje odpovědný odborník či terapeut na základě informací, které o klientovi má. Jedná se tedy především o diagnózu klientova postižení, o postupy, které pomáhají v terapii a o výchovné práce s osobami s touto diagnózou. Každý z klientů má určité dovednosti, potřeby a v neposlední řadě také zájmy. Kromě komplexní diagnózy by z nich mělo vycházet stanovení konkrétního cíle v canisterapii. Je-li klient ještě dítě, musí být cíl canisterapie v souladu s výchovně vzdělávacím plánem. Z důvodu různorodých potřeb a dovedností, musíme tyto cíle stanovit přímo pro každého jednotlivého klienta individuálně. Kromě naplánovaného cíle je také velice důležité mít dopředu stanoveny konkrétní aktivity, plány a metody, Díky kterým dojde k využití naplnění cíle. V případech, kdy se nejedná o vzdělávání nebo terapii pomocí psa, ale jde výhradně o aktivity se psem, neměli bychom mít o klientovi příliš informací, a z toho důvodu není možné určit přesný cíl pro každého jednotlivého klienta. U těchto aktivit, se ve většině případů, cílem stává zlepšení vztahu ke psovi, zpříjemnění prožitého času a hlavně také prožitek radosti a prožitek z příjemných emocí. Jednoduše bychom mohli říci, že u dospělých a dětí se je naše snaha zaměřena hlavně na rozvoj jejich schopností a dovedností, u seniorů o jejich udržení a zachování. Mezi další cíle patří rehabilitace, psychosociální podpora a v neposlední řadě také zvýšení kvality klientova života.

2.1 Cíle u dětí všech skupin

Cíle u dětí všech skupin si shrneme do bodů, které jsou prováděny standardně při každé canisterapii bez jakéhokoliv rozdílu typu postižení dítěte. Mohou to být například snaha o rozvoj pohyblivosti, psychická podpora, kognitivní oblast, motivace, sociabilita, sociální dovednosti, vztah ke psům, zvířatům a přírodě.

- **pohyblivost** - do rozvoje pohyblivosti zařadíme rozvoj jemné a hrubé motoriky, motivace k pohybu postižených míst, radost z prováděného pohybu, spontánní cílený pohyb, koordinování prováděného pohybu;

- **psychická podpora** - psychickou oporu může klient potřebovat při odloučení od jeho rodiny, snahu o pozitivní naladění, emoční líbivé prožitky, pocity radosti, úsměv, smích, spokojenost, emoční jistotu, pocity blaha, relaxace, pohody a odpoutání se od problému, posílení pocitů jistoty a bezpečí, zmenšení pocitu méněcennosti, podpora při získávání sebevědomí a také sebedůvěry, přijetí a vnímání svého onemocnění či svého handicapu, poznání a zaměření se na své kvality;

- **kognitivní oblast, motivace** - rozvíjení vnímání, rozvoj smyslů a pozornosti, rozvíjení soustředění a myšlení, představivosti a fantazie, učení se, procvičování paměti, orientace v čase, orientace v prostoru a prostředí, cílený rozvoj verbální komunikace, rozvoj jazykové schopnosti, a také hlavně motivace;

- **sociabilita a sociální dovednosti** - dochází při ní na navázání vztahů a kontaktů s ostatními, podpora jejich sebevědomí, zmírnění jejich tendencím k agresivitě, snížení egocentrismu, podřidivost vůči jakémukoliv druhu autority, zmírnění klientova negativismu, rozvoj ukázněnosti, rozvoje pocitů sociální jistoty, rozvoje jejich zodpovědností, získávání nových zkušeností, osvojení si sociálního citění, soběstačnosti a nových úkonů, kontaktů, otevřenosti a další;

- **vztah ke psům a zvířatům, přírodně** - snížení přílišného strachu ze psů, posílení jejich pozitivního vztahu k nim, ale také k přírodě a v neposlední řadě i jiným zvířatům, zmírnění jejich agresivity vůči jiným zvířatům. Zodpovědně zacházet se zvířaty, rozvoj jejich pečovatelského umu, znalosti a dovednosti v péči o psa, výchovy, výcviku a chování.

(Kolektiv autorů, 2007. str. 78-79)

2.2 Cíle u dětí určitých skupin

Zaměření cílu u dětí určitých skupin rozebereme konkrétní problém dítěte, jedná se tedy o vyložení individuální canistrapii z důvodu jejího zaměření se na konkrétní problém u konkrétního problému dítěte.

- *děti s hyperkinetickým syndromem* - snaha o zmenšení projevů hyperaktivity, impulzivitu, zvyšování klientovi doby soustředit se, emočně silné libivé prožitky, snahu o vytvoření emocionální vazby na psa a prožitek z pocitu úspěchu;

- *děti s mentálním postižením* - podpoření motorického vývoje, koordinace klientova pohybu, podporování verbální komunikace, stimulace, cvičení paměti, rozvoj myšlení, osvojování si sociálních dovedností, rozvoj sebeobsluhy, samostatnosti, trénování dovedností, posílení sociability, navazování nových vztahů, začlenění se;

- *děti se zrakovým postižením* - trénování jejich hrubé motoriky, pohybu bez opory či pomoci, podpora jejich orientace v prostoru, cvičení jejich samostatnosti, připravení vodícího psa, jejich celková stimulace, stimulace jejich sluchu a hmatu, rozvoj kognitivních funkcí, rozvoj volní sféry, podpora jejich jistoty, snížení negativismu, podpora emocionality;

- *děti se sluchovým postižením* - stimulace, rozvoj kognitivních funkcí a jejich abstraktního myšlení, fantazie, emoční podpora, rozšiřování jejich verbálních dovedností, sociability, podpoření jistoty v sociálních vztazích, podpora jejich orientace v sociálních vztazích, trénování samostatnosti;

- *děti s tělesným postižením* - trénování hrubé a jemné motoriky, koordinace pohybu, verbálních dovedností, zvýšení samostatnosti, podpora kognitivních funkcí, stimulace, psychosociální podpora, získání emočně silných a libých prožitků;

- *děti s psychosomatickým onemocněním* - vyčlenění ze psychogenního prostředí, psychosociální podpora, podpora jejich sebevědomí a také sebedůvěry, přijetí klienta takového, jaký je, získávání emočně libých prožitků, podpora pocitu jistoty a bezpečí;

- *Děti s autistickými rysy* - prožitek z pozitivních emocí, relaxace, podpoření jejich pocitu jistoty a bezpečí, individuální práce i přístup;

- *Děti žijící v ústavním zařízení* - stimulace, prožitek z pozitivních emocí, osvojení si nejběžnějších dovedností a aktivit, podpora jejich vlastní aktivity a podpora sociability, umožnění přímého kontaktu se psem, získání kladného vztahu ke psům.

(Kolektiv autorů, 2007. str. 80)

Vliv psa na vývoj dítěte

Působením psa u dětí povzbuzujeme duševní vývoj žadaným směrem, žádoucí postoje můžeme formovat a zároveň přitom potlačit ty nežádoucí. Zároveň se tak za pomoci canisterapie mohou děti učit nejrůznějšími činnostem a dovednostem, protože je pes pro ně silnou motivací. Například se děti snaží psovi předčítat povídky a tím se samy zlepšují v četbě. Protože pes reaguje na chování lidí spontánně, mění své chování v reakci na chování člověka a přijímá člověka takového jaký ve skutečnosti je a stává se významným spoluvychovatelem. Děti, které mají možnost vyrůstat se psem, či v blízkosti jakéhokoliv jiného zvířete, dokážou lépe pochopit potřeby a pocity zvířat a lépe pak využívají tyto poznatky na jiné lidi. Mnohem lépe pak navazují kontakty a snadněji se adaptují v jakémkoliv novém kolektivu.

Podle Matějčka jsou děti ovlivňovány psem v různém věku pokaždé jinak. Děti do tří let vnímají psa jako jeden z vydatných zdrojů neustálé zajímavosti. Poznávají přirozeně životní potřeby a projevy týkající se například příjmu potravy, bolesti, obrany, spánku a dalších věcí. Navíc si dítě musí zvyknout na to, že již není středem pozornosti jenom ono samo, ale také zvíře vyžaduje určitou péči a pozornost. V předškolním věku dítě už vnímá psa jako svou živou hračku a podle toho se také ke zvířeti i chová. Dítě se začíná ztotožňovat s životním během, sleduje rozmnožování zvířete, vyrůstání mláďete jeho život ale i jeho smrt. V životním období od osmi do třinácti let se dítě na psovi začíná pokoušet nacvičovat rodičovské postoje. Musí se o zvíře umět postarat, dát mu péči, kterou pes vyžaduje a potřebuje, musí ho vychovávat, ale také si s ním hrát a podobně. Od pubertálního věku začíná dítě na psa nahlížet spíše jako na svého společníka a kamaráda. Zvířeti dává výcvik a vychovává jej. (Matějček, 1997, str. 113-120)

Dítě se specifickými potřebami prožívá a chápe každý své postižení jinak. Někdo kdo má těžší postižení, může svůj stav považovat za mnohem lepší, než jedinci, kteří mohou být

postizení méně, ale nedokážou se vyrovnat se svojí situací. Vývoj každého jedince je ovlivňován hlavně biologickými faktory, jako mohou být genetická výbava, činnost jejich nervové soustavy, jejich celkový vzhled, faktory sociálními, kam patří také výchova a přijetí jedince do společnosti a posledním faktorem je vlastní aktivita každého samotného jedince.

(Kolektiv autorů, 2007, str. 80-81)

2.3 Formy canisterapie

Individuální canisterapie

Individuální canisterapie zahrnuje setkání jednoho klienta s jedním, popř. s více canisterapeutickými týmy. Výhodou je přizpůsobení programu a cílené působení podle individuálních potřeb klienta, možnost intenzivnějšího kontaktu se psem a snížení okolních rušivých vlivů. Nevýhodná je časová náročnost při potřebě uspokojit více klientů a možná závist při uspokojení jen některých klientů zařízení.

Skupinová canisterapie

U skupinové formy canisterapie řídí vzájemnou interakci klientů se psy většinou jedna osoba. Je důležité, aby zvolila vhodný poměr klientů a psů a při programu pamatovala na všechny klienty a jejich zapojení do činnosti a kontaktu se psem. Velmi důležitá je také koordinace jednotlivých aktivit (proložení přímých aktivit se psy s aktivitami využívajícími pouze psí téma), tak aby měli psi zajištěn dostatek odpočinku.

Mezi další pravidla patří neustálý dohled nad psy, seznámení klientů s chováním psů, jejich potřebami, výchovou, přístupem k nim, pravidly kontaktu, umožnit klientům péči o psy, zajistit výběr vhodných psů a zvýšenou veterinární kontrolu. Nutným předpokladem je, že se psi mezi sebou znají. Výhodou využití skupiny různých psů je, že si každý klient může vybrat podle svých preferencí psa podle velikosti, temperamentu, vzhledu i dalších kritérii.

Další výhodou je uspokojení více klientů v zařízení. Naopak možnost specifikace individuálních cílů a jejich naplňování je vzhledem k časté různorodosti skupiny velmi omezena.

(Kolektiv autorů, 2007, str. 81)

Jednorázové canisterapeutické aktivity

Programy probíhají nejčastěji na školách a v ústavních zařízeních u klientů všech věkových skupin. Jedná se o jedno setkání nebo opakované návštěvy v dlouhých intervalech. Jedná se také o různé ukázky nebo prezentaci canisterapie se zapojením zájemců z řad diváků.

Jednorázový kontakt se psem má pro klienta význam především ve zpestření stereotypního dne, možnosti interakce se psem, seznámení klienta s chováním psa, pohlazení psa při společenských hrách.

V programu jsou využívány kynologické dovednosti psů, kynologické znalosti, ale také některé canisterapeutické prvky.

Cílem u běžné populace je povzbuzení pozitivního vztahu ke psům a učení se psům porozumět a správně s nimi zacházet. (Kolektiv autoru, 2007, str. 99)

3 CANISTERAPEUTICKÉ AKTIVITY

Při canisterapeutické terapii jsou nejčastěji využívány metody, kdy je pes nepolohován s klientem do určité polohy, nikteré klient procvičuje postižená místa. A také využíváme aktivity k psychickému zlepšení klienta.

3.1 Polohování

Polohování, jakožto jedna z metod canisterapie, je podpůrnou terapií založenou na přímém fyzickém kontaktu klienta a psa.

Pro správný průběh této formy canisterapie je důležité, aby již byla navozena důvěra klienta ke psovi. Proto je vhodné tuto terapii začínat v přítomnosti rodičů, posléze v přítomnosti jiné blízké osoby a teprve potom si brát dítě samostatně. V žádném případě nelze polohování provádět násilnou formou.

Pro úspěšné polohování je třeba zabezpečit klid a dostatek času. Klient se musí na tuto formu terapie nejprve dostatečně adoptovat, než dojde k dokonalému uvolnění a celkovému prožitku. Doba adaptace je individuální. Někdy se efekt ukáže po několika pokusech, jindy třeba až po roce.

Průběh

Průběh polohování je následující:

- V klidné, vyvětrané, ale příjemně teplé místnosti,
- Na zemi na měkké podložce,
- Při tlumeném osvětlení,
- Většinou při podbarvení relaxační hudbou

Pro dopolohování jsou využívány různé polohovací pomůcky: válec, podkova, polštářky. Jedna polohovací jednotka trvá 15-20 minut (dle individuálních potřeb a naladění klienta). Po přivítání se psy jsou klientovi vyzuty boty, případně je možné ho i svléci, aby mohl maximálně vnímat srst psů a přejímat teplo. Poté je dobré ponechat klientovi prostor pro spontánní reakce a nenápadně mu nabízet vhodné situace pro polohování. Pokud klient nějakou polohu zvolí, nenásilně se může dopolohovat (tak aby byla zabezpečena správná poloha jednotlivých částí těla).

Osvědčené možnosti poloh

Dítě vleže na zádech, hlava podložená polštářem (tak, aby byla v ose s tělem), pes pod dolními končetinami (dále DK) v místě kolem – v podkoleních jamkách dochází k největšímu předávání energie, horní končetiny (dále HK) volně, nejlépe podél těla, natahují se směrem ke psovi.

Dítě vleže na zádech, hlava podložená polštářem, psi po stranách, HK podél těla nebo kolem krku psa, DK dopolohovány polohovacím hadem.

Dítě na boku lépe, když si stranu zvolí samo – individuální preference), DK pokrčeny, hlava podložená polštářem, psi z čelní a zádové strany, (pokud jsou psi 3, možno ze zádové strany 2 psy – záda podkolení jamky), mezi kolena polohovací had, (možno i horní pokrčenou nohu dát na psa a polohu stabilizovat polohovacím hadem).

V kleče, obličej a vrchní část trupu položena na psovi, HK volně přes psa, možný opor o předloktí a zvedání hlavy může dopomoci druhý pes – motivace k podívání se, nebo olízne obličej).

Vleže na břicho nebo mírně na boku, obličej a paže na trupu psa.

Jednotlivé polohy a vůbec celkovou manipulaci s klientem je nutné konzultovat s rehabilitačními pracovníky. Během jedné polohovací jednotky je možné jednotlivé polohy měnit. Je však potřeba dát klientovi dostatek času na prožití nové polohy. Odhalené části těla je dobré zakrývat pro zachování tepelného komfortu. Polohování je možné doplňovat stimulací orofaciální nebo jiné části těla hlazením. Také je možné vést ruku klienta po srsti psa nebo ji přidržet na telených místech, kde lze dobře vnímat tep či dech psa.

3.2 Odbourání strachu ze psů

Existují vlastně jen dva typy a to velká láska ke psům a strach ze psů. Děti se nesmí do kontaktu se psem příliš nutit, ale je třeba se snažit o nenásilné snižování obav ze psů. Snažíme se navodit situaci, kdy není dítě přímo nuceno pracovat se psem, ale přijde do bezprostředního kontaktu se psem, nesmí mu vadit jeho přítomnost v jedné místnosti a další podobné situace. Nejdůležitější věcí je, aby toto setkání probíhalo v klidu, pro oba dva, jak pro klienta, tak pro psa, aby bylo příjemné. Odbourávat strach ze psů se u dětí dá provádět více způsoby. Může to být nejprve sledování psa přes sklo, pozorování hrajících si dětí či blízkých osob se psem, pozorování jiného klienta se psem při canisterapii, vstoupení do

místnosti se psy, krmení granulemi či pamlsky, různorodé hry a aktivity se psem, postavení se vedle klidně stojícího psa, pozvolné poznávání se a navazování kontaktu se psem.

(Kolektiv autorů, 2007, str. 177-179)

4 INFORMAČNÍ ZDROJE V CANISTERAPII

Bohužel v současné době neexistuje v českém jazyce dostatek odborné literatury o canisterapii. Doposud vyšli pouze dvě monografie. Lenka Galajdová vydala v roce 1999 vůbec první knihu s tímto tématem v ČR, v podstatě šlo o zpracování informací v zahraničí běžně dostupných. Bohužel dnes jsou již některé poznatky zejména po praktické stránce překonány. Druhá monografie od Zorana Nerandžiče je určena široké veřejnosti, laikům, proto ji lze jen těžko využít pro vzdělávací a vědecké účely. Její význam pro popularizaci je však velký. V zahraničí existují velmi zajímavé odborné monografie, ale jejich dostupnost není příliš dobrá. Jedná se především o anglicky (např. A. Fine, B. M. Levison, manželé Corsovi, G. F. Melson, D. C. Turner) a německy (např. S. Greiffenhagen, E. Olbrich, R. Bergler, G. Ford, G. Guttman, C. Otterstedt) psanou literaturu. Poměrně rozsáhlé seznamy literatury lze najít na internetových stránkách Delta Society (www.deltasociety.org).

V českém jazyce jsou nejčastějším zdrojem informací časopisy (zejména populárně naučné), sborníky z odborných konferencí, internet nebo závěrečné studentské práce. Existuje také velké množství interních materiálů organizací nebo podkladů poskytovaných účastníkům různých kurzů. Některé z nich jsou velmi zajímavé, kvalitní a poskytují odborné informace, inspirativní nápady pro práci nebo zkušenosti. Jiné však nevycházejí z odborných podkladů a uváděné informace jsou nepřesné, nepodložené nebo zavádějící. Sám zájemce o informace musí tedy zhodnotit, který zdroj je nebo není hodnověrný, což zejména osobám problematiky dosud neznalým může činit problém. Jedním z vodítek odbornosti je autor, původ materiálu, a zejména přítomnost či nepřítomnost recenzentů.

K časopisům, v nichž je nejčastěji publikováno o canisterapii, patří Svět psů, Pes přítel člověka, Kontakt, dále pak např. Děti a my, Náš pes, Praktický lékař, Speciální pedagogika aj. Mezi nejznámější sborníky z pravidelně pořádaných konferencí patří Pravda o zooterapii (ZSF JU), která podléhá recenzi, nebo mezinárodní seminář o zooterapiích (sdružení Filia), který bohužel recenzi nepodléhá. Ze zahraničních je to např. sborník z pravidel konferencí IAHAIO nebo z mezinárodních symposií Tiere als Therapie (Rakousko). Mezi internetové portály nabízející odborné příspěvky patří např. www.tiergestuetzte-therapie.de nebo internetové stránky Delta Society (www.deltasociety.org). Dalším možným zdrojem jsou videonahrávky s tematickým zaměřením o canisterapii, které jsou však povětšinou soukromé nebo využívány pro vnitřní potřebu organizací či při seminářích. Jediná veřejně dostupná videokazeta byla vydána za spolupráce Ministerstva zdravotnictví ČR, je z roku

1998 a obsahuje dnes již překonané informace. Základní představu o zooterapii však poskytně. Občas je možné také zhlédnout veřejnou prezentaci canisterapie pořádanou nejčastěji při psích výstavách nebo akcích zaměřených pro osoby se specifickými potřebami. Televize a rozhlas také čas od času zveřejňují záznamy přímo z praktikování canisterapie nebo diskusní příspěvek s osobami, které se oblasti věnují.

Ve veřejných knihovnách jen stěží zájemce sežene odbornou zahraniční literaturu. Knihovny zaměřené na zooterapii se nacházejí např. v Praze (AOVZ) a v Českých Budějovicích (ZSF JU) – pouze prezenčně.

(Kolektiv autorů, 2007. str. 200)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CANISTERAPIE V PRAXI

5.1 Cíl práce a metodologie výzkumu

Cíl mé práce bylo zjistit, jak působí a jaký vliv má canisterapie na klienty s mentálním postižením a na klienty se zdravotním postižením. Moje zaměření bylo především na oblast hrubé motoriky, jemné motoriky a komunikace.

Můj výzkum byl prováděn kvalitativně a při něm jsem použila tyto techniky:

- **Pozorování** – Při canisterapii jsem byla přímá účastnice, samozřejmě se svolením klientů, přičemž jsem bez jakéhokoliv zásahu pozorovala a zaznamenávala jednotlivé činnosti, které se využívají pro zlepšení běžného života života klientů, sledovala jsem jejich aktivitu a přístup ke psům, jejich pokroky a snahu zapojit se do činnosti a rozvoj komunikace.
- **Rozhovor** – Otázky směřované na několik klientů canisterapeutického zařízení. Ptala jsem se na jejich bezprostřední pocity při canisterapii, co se jim nejvíce líbí, co při ní dělají nejraději a která forma jim nejvíce vyhovuje.
- **Kazuistiky** – zvolila jsem čtyři konkrétní kazuistiky, při kterých jsem byla přímá účastnice a mohla jsem tak přímo vidět terapii u jednotlivých pacientů.

Charakteristika zařízení

Během mého výzkumu jsem byla v kontaktu s lidmi ze zařízení Cantes, o.s. skupina Brno. Občanské sdružení Cantes působí samostatně od roku 2008, kdy došlo k rozdělení canisterapeutického svazu založeného v roce 2002. Většina jeho členů přešla se svými pejsky a zkušenostmi pod Cantes o. s. a s přibýváním dalších zájemců o canisterapii vznikly canisterapeutické skupiny Brno, Opava, Polička a Třebíč.

Snaží se o rozvoj a zlepšování kvality canisterapie v zařízeních jako jsou domovy důchodců, dětské domovy, ústavy sociální péče, denní stacionáře, školy a školky, léčebny pro dlouhodobě nemocné, rodiny s postiženými dětmi. Tuto práci vykonávají dobrovolně ve svém volném čase bez nároku na odměnu. Dobrovolnost, to je jedna z věcí, která odlišuje Cantes o. s. od množství jiných canisterapeutických zařízení.

Sdružují canisterapeutické týmy z celé České republiky, většina členů působí v Pardubickém kraji, Jihomoravském kraji, na Vysočině a Moravskoslezském kraji. Každoročně pořádají školení a zkoušky pro canisterapeutické týmy. Od většiny jiných sdružení se liší tím,

že zkoušek se mohou zúčastňovat pouze jejich členové, kteří poté vykonávají canisterapii v souladu s jejich stanovami. Z jejich činnosti neplyne žádný zisk, ale aktivní členové můžou využívat různé výhody jako je například osvobození od poplatků za psa podobně. Náklady ale sdružení má, ať už se jedná o administrativu, pořádání školení, pořádání zkoušek, nebo třeba nákup různých pomůcek. Organizace se snaží také jejím členům přispívat na další vzdělání a školení, ubytování na školeních, na dopravu nebo i na veterinární péči o jejich psy.

Skupina Brno má v současné době 28 aktivních členů, tj. canisterapeutických tým, pod vedením pana Radka Karáska. Mezi jejich pravidelně navštěvovaná zařízení patří např.: Domov pro osoby se zdravotním postižením Tereza, Brno; Domov pro seniory, Rosice u Brna; Mateřská škola speciální, Základní škola speciální a Praktická škola, Brno; Domov pro osoby se zdravotním postižením Nojmánek, Brno a spoustu dalších zařízení. Dále navštěvují Mateřské školky, kde děti mají nejen možnost si s pejsky pohrát, ale také se dozvědět základní informace o psech, jak se chovat k cizím psům podobně. S dětmi se potkávají také na dalších akcích, např. Bambiriáda (Aktivní prezentace občanských sdružení dětí a mládeže a středisek volného času. Díky bambiriádě mají každoročně tisíce dětí a mladých lidí možnost vybrat pro sebe nejlepší volnočasovou aktivitu.), dětské dny. Účastní se i akcí pro dospělé, například byli součástí festivalu Tanec a handicap.

5.2 Canisterapie v zařízeních

Canisterapii provádí zařízení buď individuální, nebo skupinovou. Individuální canisterapie je zaměřena vždy na jednoho klienta, přičemž můžeme využít jednoho canisterapeutického týmu, ale zároveň týmů více. U individuální canisterapie můžeme snadno přizpůsobit její průběh momentální potřebě rehabilitovaného klienta a nabízí intenzivnější kontakt klienta se psem.

Pro skupinovou terapii platí obecně menší časová náročnost, zato je mnohem více časově náročná na organizaci a na samotný výkon canisterapie. Je při ní důležité poskytnout dostatečný kontakt se psem všem klientům, je však velice důležité brát ohled také na možnosti psa a mít jej pod neustálým dohledem, protože skupinová canisterapie je pro psa psychicky velice náročná. Využívá se přitom různých metod a činností canisterapie.

Polohování

Polohování je metoda fyzioterapie a dochází při ní k přímému fyzickému kontaktu mezi klientem a psem. Polohování provádíme na zemi na žíněnce, v teplé a dobře větrané místnosti. Někdy můžeme pustit i relaxační hudbu. Nejdřív canisterapeutického psa nepoložíme do polohy, kterou vyžaduje potřeba klienta. Například můžeme psa položit na bok, klienta položíme na podložku k psovi tak, aby klientovy nohy byly umístěné přes tělo psa. Stejným způsobem lze volit další způsob polohování dle potřeb a přání klienta.

Polohování je prevencí proti proleženinám u nepohyblivých klientů, tělesná teplota psa při kontaktu s klientem dokáže uvolnit spazmy (křeč, sevření, vůlí neovlivněná svalová kontrakce). U klientů, se kterými nelze provádět cvičení, tak lze aspoň měnit polohy s využitím psa jako stimulu a také zdrojem tepla, přičemž klient nereaguje pouze na teplo, ale i na dech a tep psa. Dochází přitom ke zklidnění klienta.

Rozvoj hrubé motoriky

Díky psům můžeme klienta motivovat k nejrůznějším aktivitám a činnostem, které jsou pro ně nezajímavé. Hodně klientů se neradi zúčastňovali různých cvičení, jako třeba šlapání na rotopedech, různých stoperech či jen běžnému protahování na žíněnce. Při přímé aktivitě se psem je na nich vidět ochota o vyvíjení více pohybu.

Velice rádi najednou házejí psovi aporty, jako jsou létající talíře, míčky, pískací měkké hračky, ale i třeba obyčejný kousek větve a podobně. Snažíme se házené předměty často obměňovat, abychom přispěli k různorodějším pohybům, a také se snažíme házet pokaždé jinak. Jednou, se snaží hodit co nejvíce do dálky a jednou zase do výšky. Chodí se psem na procházky, klienti se střídají v chůzi vedle psa, v držení vodítka, což jim dodává pocit důležitosti a zvyšuje to jejich sebejistotu. Psa můžou různě podlézat, přelézat (dbát však na jeho bezpečnost), napodobovat jeho chůzi po čtyřech, a také můžou současně se psem provádět povely psovoda. Můžeme postavit překážkovou dráhu, kterou mohou absolvovat klienti současně se psy. Můžou probíhat v různém pořadí překážek, různými směry. Hrubá motorika se nejlépe provozuje v příjemném prostředí, nejlépe venku na zahradě za hezkého počasí, nebo na společných procházkách.

Rozvoj jemné motoriky

Při rozvoji jemné motoriky se při canisterapii praktikují nejrůznější činnosti. Mezi klienty je jedna z nejoblíbenějších věcí zdobení psa různými sponkami, jejich opakované připínání

a odepínání. Přitom se dají rozšiřovat i paměťové a rozumové schopnosti, když právě sponky připínáme a odepínáme například podle barev, nebo velikostí sponek. Mezi další oblíbené činnosti klientů patří vyčesávání a hlazení psa. Čištění kartáče a jejich následné odkládání do připraveného koše.

Dále se pro rozvoj jemné motoriky využívá například donesení nádoby s vodou, nasypání granulí do misky, podávání pamlsků nebo granulí rovnou z dlaně, zapínání a rozepínání přezky na vodítku, nasazování a sundávání koše a nasazování a sundávání obojku.

Komunikace

Při rozvíjení komunikace u klientů se nejprve snažíme o to, aby klient zavolal jménem na psa. Poté se učí pojmenovávat různé části těla psa, učí se dávat psovi povely, mluvit s ním, popisovat činnost, kterou pes právě provádí.

5.3 Kazuistiky

Vybrala jsem čtyři klienty canisterapie, kteří jsou individuálními klienty, a uvádím zde jejich kazuistiky.

Jaroslav

Anamnéza

Jaroslavovi je sedmnáct let a již pět let je v zařízení a patří do každodenního programu. Je autistou a velice málo komunikuje se svým okolím. Za pět let co je v zařízení prakticky vůbec nepromluvil. Jediným jeho projevem komunikace je pouze třepotání rukama a to pouze pokud je spokojený a má radost. Na žádné jiné podněty nereaguje. Ani na fyzickou bolest nebo jiné nelibé podněty nereaguje žádným zvukem. Nejraději má rád klidné prostředí, nemá rád křik a hluk. Za dobu svého pobytu v zařízení se naučil nějaké návyky, jako je chození na toaletu, samostatně se nakrmit příborem, provést základní hygienu, ale neustále máme co zlepšovat.

Očekávané výsledky

U Jaroslava bylo hlavními cíli zlepšení samoobsluhy například u vyprazdňování se na toaletě, zdokonalení jeho jemné motoriky. Největším problémem u Jaroslava kterýkoliv pohyb, při kterém potřebuje využít prsty či koordinovat obě ruce naráz, což právě souvisí

s používáním toalety. Jaroslav si sám nedokáže utrhnout ani pomačkat papír. Hlavně šlo o to, abychom snížily jeho závislost na jiných osobách v určitých věcech.

Metody

Jaroslavovi jsme se snažili pomocí canisterapie – psa Ronnieho, zlepšovat jeho jemnou motoriku. Terapie byla prováděna dvakrát v týdnu, v časovém rozsahu jedné hodiny. K tomu se využívalo nejrůznějších aktivit. Česáním srsti psa jsme chtěli docílit zlepšení uchopení předmětu v rukou a v neposlední řadě plynulé pohyby rukou při kartáčování. Dále jsme se snažili, aby Ronnieho hladil, pěkně plynule od hlavy až k ocasu. Další metodu, co jsme využily, bylo polohování, které se Jaroslavovi velice líbilo.

Postupný průběh terapie

Seznámení Jaroslava s canisterapeutickým týmem probíhalo podle standardních postupů a v klidu, ale bez jakýchkoliv Jaroslavových emocí, líbivých či nelíbivých pocitů. Šlo pouze o vzájemné pozorování, přičemž si jej Ronnie očuchával.

Při následujícím setkání však již bylo znát, že Jaroslav psa poznal a projevoval radost pro něj typickým máváním rukama a dokonce snahou si Ronnieho pohladit. Čím častěji se ti dva setkávali, tím jejich vzájemný vztah sílil a zlepšoval. Jaroslav se na psa velice těší, ihned se poznají a přivítají se. Ronnie k Jaroslavovi přijde a podá mu packu a ten se snaží mu ji chytit. Také už pro něj není problém psa pohladit. Samozřejmě nejde o klasické hlazení ale spíše položení ruky na psa a zaboření prstů do srsti psa. Plynulejšího pohybu ruky po srsti psa zatím Jaroslav není schopen, ale postupným cvičením pomocí canisterapie věříme, že docílíme i tohoto.

Čím častěji tato cvičení opakujeme, se začíná u Jaroslava objevovat mírný stisk prstů zejména při hlazení Ronnieho. I když je to stisk velice mírný, tak i tento náznak může být obrovským přínosem. Přímo tento pohyb je pro náš cíl velice důležitý a to při nácvičku trháání a mačkání papíru při použití toalety. Během terapie jsme Jaroslava nabádali k oslovení, či k zavolání na psa, ale bohužel na tyto výzvy nereagoval vůbec.

Po určitém čase jsme přidali některé činnosti, díky nimž se snažíme o zlepšení Jaroslavova stavu. Například se snažíme, aby Jaroslav kartáčoval psa. Bohužel v jeho případě nemůže hřeben silně uchopit, umí ho chytnout pouze zlehka a jemně s ním jezdí po srsti psa. Spíše si s kartáčem hraje, ale projevuje snahu o udržení kartáče v ruce.

Asi po měsíční terapii se Ronnie dotknul čumákem Jaroslava na rukách a olízl ho. Jaroslav na tuto nenadálou situaci nebyl zvyklí a podle výrazu v jeho tváři jsme si mysleli, že byl zaskočen, možná se i trochu bál. Poté se Jaroslav schoulil k Ronniemu do své nejoblíbenější polohy na břicho a zabořil svůj obličej Ronniemu do srsti. Při této poloze vypadá nejspokojeněji a nejšťastněji. V této poloze Ronnieho navíc poplácává a snaží se chytat srst. Obrovským pokrokem Jaroslava byla snaha o zavolání na Ronnieho. Když k tomu byl Jaroslav vyzván, tak pro nás bylo obrovským překvapením, co následovalo. Nevydal sice žádný zvuk ale v jeho tváři a na jeho rtech byla vidět snaha o zavolání. To je obrovský pokrok ve snaze o zavolání na psa.

Přibližně během dalšího měsíce jsme dosáhly dalšího stupně v nácviku držení předmětů. Šli jsme s Ronniem na procházku, Jaroslav držel psa na vodítku a bylo znát, že jeho stisk je zase o kousek pevnější, dokonce za vodítko i párkrát zatahal, ale po určité chvíli vodítko odhodil. Při další návštěvě Ronnieho se Jaroslav sám bez jakéhokoliv vyzvání za ním vydal. Jako pokaždé se spolu přivítaly, pohladil jej a sedl si vedle něho. V tuto chvíli je velice spokojený. Na výzvu vzal do rukou vodítko a procházel se s Ronniem po dvoře, ale tentokrát už vodítko nezhodil.

Dalšími metodami, které jsme používaly na jemnou motoriku, bylo krmení Ronnieho pamlsky. Ty byly různě veliké, barevné a mají různé tvary. Podle toho jsme volily, který pamlsk Ronniemu dáme. Využívali jsme i piktogramy, aby Jaroslav věděl, jaké činnosti budou navazovat a také mohl díky nim ukázat, co by rád s Ronniem dělal.

Současné výsledky

Po celou dobu provádění canisterapie jsme kromě zlepšení jemné motoriky a samoobsluhy snažili i o zlepšení celkové komunikace. Tenhle cíl se nám bohužel zatím příliš nedaří. Jaroslav nemluví ani stále nevydává žádné zvuky. Nedává přímo najevo žádné pocity. Jediných reakcí jsme docílili ve společnosti Jaroslava s Ronniem. V přítomnosti Ronnieho je možné na Jaroslavově tváři vidět výraz spokojenosti, který podporuje svým typickým třepáním rukou. Jediné slovo, o které se snažil, bylo zavolání na psa, bohužel však bez pozitivního výsledku. Z dalších cílů, které jsme měli na začátku canisterapie zvolené, a to mačkání a utržení papíru, jsou momentálně také ve fázi nacvičování, sice s neustálým zlepšováním ovšem bez psa je výsledek takřka nulový. Jaroslav prsty pouze stiskává, pokud má v dlani Ronnieho srst, jinak s papírem jsou výsledky zatím bohužel takřka nulové, nebo jen

s mírným pokrokem. Bohužel je to běh na dlouhou trať. Můžeme říci, že Ronnie působí velice kladně na Jaroslavovu psychiku a velmi přispěl k jeho celkovému rozvoji.

Alenka

Anamnéza

Alenka má jedenáct let. Jako dítě prodělala dětskou mozkovou obrnu. Je bohužel mentálně retardovaná. Vzhledem k tomu jak je Alenka postižená je odkázána na invalidní vozík a v jejím chování jsou náznaky autistických prvků. Alenka skoro vůbec nekomunikuje s vnějším okolím. Jedinými projevy její komunikace jsou jenom nesmyslné bláboly a neurčité zvuky. Dříve neměla příležitost se do kontaktu se zvířaty dostat, proto nás nejvíce zajímalo, jaká bude její reakce bezprostředně po setkání s Corou. Hlavně jsme byli v očekávání, zda nějaká reakce vůbec proběhne, protože Alenka na většinu podnětů nereaguje vůbec.

Očekávané výsledky

V Alenčině případě jsme se zaměřili jakožto na hlavní cíle nejaktivněji na zlepšení její verbální komunikace s okolím a na její reakce na vnější podněty. Pomocí terapie se budeme snažit také o rozvoj verbální komunikace a o rozšíření slovní zásoby. Další věc co si zaslouží pozornost a snahu o zlepšení a pokroky je Alenčina mobilita a proto se na ni v canisterapii zaměříme. Naše snaha bude zaměřena jak na zlepšení motoriky, tak na celkové zpevnění a držení těla.

Metody

Vzhledem k tomu jaké postižení Alenka má, budeme nejčastěji využívat polohování. Touto metodou a pomocí samostatného kontaktu se psem, se budeme snažit ovlivňovat jak její tělesnou, tak i psychickou stránku Alenky. S pomocí krmení, hlazení, česání psa, nebo vyndáváním spinek ze srsti a podobnými aktivitami se budeme snažit zlepšit Alenčinu jemnou motoriku. Naše snaha bude zaměřena na navázání kontaktu mezi Corou a Alenkou. Pokud by se nám tohle podařilo, mohlo by to být přínosem ve snaze o prolomení Alenčina apatického chování. Canisterapie bude probíhat třikrát týdně po dobu dvaceti minut.

Postupný průběh terapie

Byly jsme ve velkém očekávání, zda se v případě Alenky dočkáme nějakých pozitivních reakcí na první kontakt s Corou. A byli jsme velice příjemně překvapeni, protože Cora se stala jedním z mála podnětů, na které Alenka reagovala. Při prvním setkání začala Alenka natahovat směrem ke psu ruce a vydávala pro ni typické, nesrozumitelné zvuky. Snažila se za Corou otáčet a ve tváři obrovský úsměv značící její spokojenost. Alenka se při canisterapii cítí velmi spokojeně, příjemně a je přirozeně uvolněná a velice snadno s Corou navazuje kontakt.

Po pár prvních setkáních se Alenka z ničeho nic snažila vyslovit jméno psa. Ze začátku však šlo pouze o nesrozumitelné náznaky, ale časem se dopracovala ke zřetelně srozumitelnému oslovení psa „Coro“. Během pár dalších terapií se začala Alenka ve verbální komunikaci velmi rychle rozvíjet a vyslovovala nová a nová slovíčka, paničku Cory začala oslovovat.

V rámci canisterapeutické rehabilitace podle plánu využíváme polohování. Alenka bohužel musí být na vozičku fixována, aby se její slabé tělo bez síly nesesunulo na zem. Při terapii polohováním ji z vozičku vždy sundáme na připravenou podložku a tělo obložíme polštáři a dečkami, ale většinou je nejspokojenější na zemi a proto ji necháme v poloze, do které se dostala. Cora si k ní přilehne a vzájemně si užívají kontaktu svých těl. Alenka si při polohování Coru s velkou radostí hladí, poplácává a mačká její srst. Velmi ráda se nechává olizovat ve tváři. Je jí to příjemné a vždy z toho má radost a směje se tomu. Takhle je velice spokojená.

Díky pravidelné canisterapii se postupem času mezi Alenkou a Corou vyvíjí velice úzký vztah. Alenka je na Coru i její paničku velice fixovaná a na další canisterapeuty nereaguje příliš dobře, spíše nereaguje vůbec. V canisterapii jsme u Alenky postupovaly s obrovským nadšením a stále jsme se snažili zlepšit její verbální komunikaci a pohyb. S velkou spokojeností jsme sledovaly neuvěřitelné výsledky a pokroky kterých Alenka po dobu canisterapie dosáhla.

Současné výsledky

V průběhu přibližně půlroční terapie jsme v případě Alenky docílili aktivnějšího chování a lepších reakcí ke svému okolí. Alenka měla velkou snahu o verbální komunikaci a pokoušela se dokonce o skladbu jednoduchých vět. Ze začátku byly její verbální projevy ve-

lice nesrozumitelné, až musela je častokrát opakovat stále dokola. Postupem času ale její věty najednou dávaly smysl a význam. Nemluvila v souvětích, ale v jednoduchých větách dokázala říci, co zrovna potřebuje, co se jí líbí a nelíbí.

Také jsme dosáhly velkých pokroků v Alenčině mobilitě. Alenka při polohování a přesunutí se na podložku již nesesune na zem, ale dokáže sama bez opory sedět. Cora je pro ni velkou motivací a přála by si být neustále v její přítomnosti. Ve chvíli kdy se Cora nachází dále od Alenky, Alenka projevuje snahu dostat se k ní. Díky tomuto „chtíčí“ se naučila obstojně přesunovat po čtyřech tam, kde právě Cora je. Oproti vozíčku, kde je neustále fixovaná. Ovšem, nyní je již fixovaná z toho důvodu, že se z něj sama snaží slézt.

V případě Alenky jsme s výsledky canisterapie nadměru spokojeni, dokonce se nebojíme říci, že se stal malý zázrak. Alenka dělá obrovské pokroky, Cora ji probudila z její apatie a naučila ji mnohem lépe reagovat na své okolí. Motivovala ji ke komunikaci, ale i k pohybu, který do té doby, než začala terapie, neměla prakticky žádný. Je pro ni silou a inspirací.

Radek

Anamnéza

Jedním z případů, při kterém jsem se setkala s canisterapií je můj bratr Radek. Radkovi je 35 let a v 19 letech prodělal těžkou nehodu na motocyklu jako spolujezdec, když při vysoké rychlosti narazil hlavou do betonového sloupu. Po rozsáhlé a dlouhodobé léčbě je Radek odkázán na invalidní vozík. Jeho fyzický stav je relativně dobrý, ovšem mentální stav z důvodu nárazu hlavou do sloupu a těžkému postižení mozku je trvale odkázán na pomoc ostatních, trpí výpadky paměti a někdy výbuchy agrese, které si za okamžik nepamatuje. Do osudné nehody si vše pamatuje, má ale problémy se zapamatováním si nových věcí.

Stanovené cíle

V Radkově případě bych se ráda zaměřila na celkové zkvalitnění jeho života, zaměřit se především na zvládnání jeho agrese vůči ostatním lidem a pomocí her se psem se snažit o zlepšení jeho paměti.

Metody

Vzhledem k Radkově druhu postižení bylo nejlepší variantou canisterapie přímý kontakt se psem, kdy Radek sedel na posteli či na zemi a měl přitom možnost psa hladit, dávat mu povely a nechat se olizovat, mohl si na psa položit hlavu, vzít si ho do náruče a povídat si s ním. Canisterapie bude probíhat třikrát týdně a bude probíhat doma v Radkově přirozeném prostředí

Postupný průběh terapie

V den kdy za Radkem poprvé přišel canisterapeutický tým byl Radek v dobré náladě, i přesto, že nevěděl, co ho čeká. Při prvotním kontaktu byl Radek zaskočen, cože dělá pes v domě, a hned si chtěl jít zapálit, což je jeho nejčastější činnost, pokud ho něco rozladí. Prvotní kontakt tedy nedopadl nejlépe, ale asi za patnáct minut jsme celou situaci zopakovali, ale už s pozitivním výsledkem kdy si Radek Bessinu pohladil a říkal jí jak je pěkná. Čím se návštěvy opakovali, tím Radek Bessinu viděl raději, i když hned nevěděl, jak se jmenuje, tak po připomenutí jména Bessina ji tak oslovoval po celou dobu terapie. Díky různým hrám například aportování různých předmětů jako byly létající talíře, pískací hračky, balonky, kousací uzly, větve a podobné věci jsme na Radka apelovali, aby nám říkal, co z věcí zrovna chce hodit, abychom ho donutili více přemýšlet. Na Radkovi byla vidět obrovská snaha a soustředěnost při výběru předmětů a ještě větší radost když Bessina daný předmět přinesla, položila mu ho do klína a nechala se pohladit. Při vyčesávání byla na Radkovi vidět soustředěnost, s jakou daný úkon provádí, aby psa náhodou "nezakudlil", jak říkával. Na závěr canisterapie jsme využili polohování. Bessina si lehla na bok, aby Radek na ni mohl položit hlavu a oba dva odpočívali. Snažily jsme se procvičovat Radkovu paměť tím, že jsme vzaly sponky různé barvy, připnuly jsme je Bessině na jednu stranu, otočili jsme ji a ptali se Radka, jaké barvy zrovna připnul. Postupem času si dokázal zapamatovat více a více sponek a dokázal si je pamatovat delší dobu.

Současné výsledky

V současné době můžeme říct, že Radek je daleko spokojenější, jeho paměť se zlepšila natolik, že i když Bessina zrovna nebyla nablízku, dokázal se na ní zeptat. Zajímalo ho, kdy si zase přijede hrát a že je mu po ní smutno. Jeho agrese už nejsou v takovém rozsahu jako dříve, i když stále přetrvávají a nejsou v takové formě. Stále, když je doma někdo cizí, tak se chce přesunout do ústraní a zapálit si cigaretu, a jeho nálada se rapidně zhorší. Ale to

je obrovský postup oproti dřívějším výbuchům agrese, které míval. U Radka můžeme jednoznačně říci, že pro něj byla canisterapie velkým přínosem. Na Bessinu se ptal tak často až se přímo pro něj pořídil pes, se kterým může být prakticky dvacetčtyři hodin denně a může ho on učit povelům, které jeho naučila Bessina.

Petr

Anamnéza

Petrovi je 15 let a má poruchu autistického spektra. Jeho diagnózou je nízko-funkční autismus. Petr má poruchu sluchu a jeho vnímání je na velice špatné úrovni. Není schopen rozumět slovům, které jsou mu každý den opakovány. K tomu aby pochopil, potřebuje i názornou fyzickou ukázkou. Nedělá rozdíly mezi lidmi, co zná a nezná a pokud je v dobré náladě, vyhledává se všemi tělesný kontakt, například držení se za ruce. Jedna z nápadných věcí na Petrovi je jeho styl chůze. Nechodí normálně, ale vyloženě pouze po špičkách a to mu v pozdějším věku může působit problémy se zkrácením šlach Petr je klientem canisterapeutického týmu druhým rokem, a terapie probíhá dvakrát týdně v rozsahu šedesáti minut.

Stanovené cíle

V Petrově případě se zaměříme na zvýšení a udržení pozornosti. Zaměříme se na jeho motoriku ať už jemnou či hrubou, což je problém s chůzí.

Použité metody

Protože má rád fyzický kontakt tak využijeme metodu polohování, kdy si Petr může psa hladit, vyčesávat jeho srst apod. Tím se budeme snažit udržet jeho pozornost. Pomocí venčení bychom chtěli Petrovi rozpohybovat nohy, aby nenašlapal pouze na špičky, ale

aby došlapoval celou plochou nohy, abychom předešli případným budoucím problémům se šlachami.

Postupný průběh terapie

První setkání Petra a Kennyho probíhalo v jeho pokoji. Canisterapeutický tým vstoupil do místnosti. Na první pohled byl Petr zaskočen vícečetnou návštěvou v jeho pokoji a vypadal nervózně. Kenny k Petrovi přišel a olíznul mu ruku. V tu chvíli byla Petrovi ve tváři vidět radost a ostatní v místnosti úplně ignoroval a všechna jeho pozornost byla upřena ke Kennymu, který už mu seděl u nohou a nechal se v klidu hladit. Petr si sedl ke Kennymu na zem, aby byl k němu co nejbližší. Nejprve ho hladil jednou rukou a za chvíli oběma. Podáváme mu hřeben a naznačujeme mu, aby psa začal vyčesávat, což Petr vzápětí dělá. Po chvíli se na nás otáčí s výrazem, jestli to dělá dobře. To už je skok v Petrově problému a se zvýšením jeho zájmu o okolí. Naznačujeme mu že "ano, děláš to dobře". S radostným pohledem pokračuje ve vyčesávání. Nejprve jednou rukou a poté druhou. Bereme mu kartáč z ruky a naznačujeme mu, že budeme dělat zase něco jiného, což přijímá s rozpaky, protože neví, proč mu kartáč bereme, když se mu to tak líbí.

Dalším cvičením napolohujeme Kennyho do lehu na boku a Petr si na něj položí hlavu. Cítí jeho teplo a tlukot srdce a je na něm vidět že je spokojený a uklidněný. Petrova maminka mu zatím může protahovat nohy, aby je co nejvíce rozhýbala. Po asi 15 minutovém cvičení kdy Petr ležel na Kennym hlavou a rukama se snažil o jeho hlazení, jsme změnili polohu a místo hlavy položil Petr na Kennyho rozcvičené nohy. Toto cvičení se Petrovi nelíbilo, protože Kenny nebyl v dosahu jeho rukou. Proto jsme se vrátily k vyčesávání. Na závěr terapie Petr dostal krabici se sponkami a natáčkami a připínal je na Kennyho.

Při rozvíjení jemné motoriky jsme použili speciálně pro Petra kontrolu chrupu Kennyho. Bylo mu předvedeno a vysvětleno, samozřejmě, že pomocí posunků, že si musí počínat zvláště opatrně, aby Kennyho nezranil a neublížil mu tím. Petr měl ve tváři obrovské zaujetí, když zadaný úkon prováděl, a i přesto že mu to trvalo déle, s maximální soustředěností Kennymu chrup zkontroloval. Měl z toho obrovskou radost znásobenou tím, že mu pes začal olizovat obličej. Za odměnu, že vydržel, dostal od Petra piškot. Hrubou motoriku Petr procvičoval současně s nácvikem soustředění. Aportováním barevných míčků, které měl před sebou. Petr se vždy musel podívat na terapeutku, a ta mu ukázala, jaký míček má

hodit. U tohoto cvičení Petr nevydrží příliš dlouho, chybí mu přímý a déletrvajíc kontakt se psem.

V průběhu dalších terapií jsme pořád opakovali předchozí cviky, které jsme ještě rozšířili o zapínání obojku, nasazování koše a procházkami na vodítku, přičemž jsme se více soustředili na to, aby Petr správně došlapoval celou plochou nohy na zem. Byli to krat'oučké procházky po místnosti, ale čím byly častější, tím se Petr více soustředil na to, aby šel správně. Důležité v celé terapii je že Petr se více zajímá o okolí s ohledem na psa, jestli dělá vše správně.

Současné výsledky terapie

V současné době si Petr s Ronniem vytvořili velice silné pouto a na Petrovi je vidět, že je nejt'astnější v přítomnosti Ronnieho. Jeho vnímavost ke vnějším vjemům se velikým způsobem zlepšila a Petr už mnohem lépe reaguje na podněty ze svého okolí. Pravidelným cvičením se zlepšila jeho jemná motorika a hlavně soustředění. I přes veškerou snahu "rehabilitovat" Petrovu chůzi jsme se v tomto směru nedopracovali k výraznějšímu zlepšení. Petr se dokáže soustředit na chůzi vedle Ronnieho tak aby došlapoval celou nohou, a v rámci cvičení se mu to velice dobře daří, i když jde o chvilkovou záležitost. Bohužel v běžném životě Petr odmítá došlapovat na celou plochu nohy bez psa. Posun v tomto směru je minimální, ale alespoň cvičením se psem nohy dostává do normální polohy a tím je procvičuje. Je to ještě běh na dlouhou trať a věříme, že Petr a Ronnie nakonec problém zcela vyřeší.

ZÁVĚR

Moje bakalářská práce je zaměřena především na canisterapii, jako jednu z metod terapie využívanou ve speciální pedagogice. Práce je rozdělena na část teoretickou, a na část praktickou. V první části bakalářské práce se zabývám teoretickým rozborem canisterapie, jejími druhy a způsoby jakými je prováděna. Definuji zde základní pojmy, které jsou pro canisterapii běžné a snažím se je přiblížit srozumitelnou formou.

Ve druhé části bakalářské práce jsem se zaměřila na sběr dat přímo s canisterapeutickými týmy, kde jsem byla účastnicí terapie několika klientů s různými druhy postižení a mohla jsem sledovat celkový průběh terapie. Postupně jsem měla možnost sledovat pokroky u jednotlivých klientů a vnímat jejich radost z toho, že jim i třeba pro nás nejběžnější věc jde zase o něco lépe a nejsou tak odkázáni na pomoc druhých.

Pomocí canisterapie využíváme pozitivního působení psa na zdraví klienta. Canisterapeutický pes pomáhá celkově k rozvoji stimulaci a je velkým motivačním prostředkem pro klienta.

Mým cílem v bakalářské práci bylo ucelit veškeré dostupné informace o canisterapii, které by sloužily jako "návod" pro všechny, kdo by se o canisterapii někdy zajímali. Pro mě samotnou bylo velice přínosné získávat informace o canisterapii, shromažďování výsledků a být při provádění terapie. Díky tomu, že jsem měla možnost být přímou účastnicí canisterapie, mohla jsem se přesvědčit o kladném působení canisterapie, i když ne vždy se zcela stoprocentními výsledky, ale věřím, že pravidelná terapie a čas i tyto věci změní k lepšímu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ATTWOOD, T. Aspergerův syndrom. Praha : Portál, 2005, 208 s., ISBN 807178-979-8.
2. COREN, S. Co má pes na jazyku. Praha : Knižní klub, 2007, 294 s., ISBN 978-80-242-1883-0
3. GALAJDOVÁ, L. GALAJDOVA, Z., Canisterapie - Pes lékařem lidské duše. Praha : Portál, 2007, 168 s., ISBN 978-80-7367-879-1
4. HANÁK, P. Diagnostika a edukace dětí a žáků s těžkým zdravotním postižením. Praha : Institut pedagogicko - psychologického poradenství ČR, 2005, 104 s., ISBN 80-86856-10-0
5. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha : Portál, 2000, 84 s., ISBN 807178303-X.
6. HOWLIN, P. Autismus u dospívajících a dospělých: cesta k soběstačnosti. Praha : Portál, 2005 296 s., ISBN 80-7367-041-0.
7. CHVÁTALOVÁ, M. Jak se žije dětem s postižením. Praha : Portál, 1998, 184 s., ISBN 978-80-262-0054-3
8. KARÁSKOVÁ, V., KRAUSOVÁ, A. Pes a dítě s mentálním postižením. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 27 s., ISBN 80-12-44095-4.
9. KOLEKTIV AUTORŮ. Povídaní o canisterapii. Vyškov : Sdružení pro pomoc zdravotně postiženým "PIAFA", 2000, 46 s.
10. KOLEKTIV AUTORŮ. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice : Dona s.r.o., 2007, 335s ., ISBN978-80-7322-109-6
11. MATĚJČEK, Z. domácí zvířata jako vychovatelé. Praha : Portál, 1997, 140 s., ISBN 80-7178-085-5
12. NERANDŽIČ , Z. Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit. Praha : Albatros, 2006, 159s ., ISBN 80-00-01809-8
13. ODENDAAL, J. Zvířata a naše mentální zdraví. Praha : Brázda, 2007, 174 s., ISBN 978-80-209-0356-3
14. PIPEKOVÁ, J. VÍTKOVÁ, M. Terapie ve speciálně pedagogické péči. Brno : Paido, 2001, 165 s., ISBN 80-7315-010-7

15. SDRUŽENÍ PIAFA. Canisterapie v teorii a praxi. Vyškov, 2012, 153 s., ISBN 978-80-87731-00-0
16. SCHOPLER, E. REICHLER, R. J., LANSINGOVÁ, M., Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami. Praha : Portál, 1998, 271 s., ISBN 80-7178-199-1
17. THOROVÁ, K. Poruchy autistického spektra. Praha : Portál, 2006, 400 s., ISBN 80-7367-091-7
18. VÁGNEROVÁ, M. Základy psychologie. Praha : Karolinum, 2010, 358s ., ISBN 978-80-246-0841-9
19. VOCILKA, M. Výchova a vzdělávání autistických dětí. Praha : Septima, 1994, 72 s., ISBN 80-85801-33-7.
20. VOJTĚCHOVSKÝ, M. Zvířata v domovech nejen pro seniory. Praha : Ekumenická akademie, 1999, Překlad monografie "Tiere im Altersheim", IEMT, Wien, 1993.

Internetové odkazy

1. <http://www.canisterapie.cz/cz/> - Oficiální canisterapeutické stránky České republiky.
2. <http://cantes.eu/> - Osobní internetové stránky zařízení, vykonávající canisterapii.
3. <http://www.vycvik-brno.cz/canisterapie/> - Stránky zaměřené na výcvik canisterapie.
4. <http://www.canisterapie.mendelu.cz/en> - Stránky zaměřené na výcvik psů pro canisterapii.
5. <http://www.canisterapie-zlin.cz/canisterapie.php> - Internetová stránka canisterapeutických týmů Zlínského kraje.
6. <http://www.animoterapie.cz/kraje/jihomoravsky.htm> - Stránky o animoterapii z jihomoravského kraje.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- AAE Výuka s přispěním zvířat (animal assisted education)
- AAA Aktivity za asistence zvířat (animal assisted activities)
- AAI Interakce za asistence zvířat (animal assisted interaction)
- AAT Terapie za asistence zvířat (animal assisted therapy)

SEZNAM OBRÁZKŮ

Fotografie č. 1 Radek

